

Sobre construcció i urbanisme cristià i jueu a Mallorca (segle XIV)

Gabriel Llopart Moragues

RESUM

Presentació d'alguns documents que mostren al viu la marxa de la construcció d'unes cambres en un santuari de la serra de Mallorca en el segle XIV. Igualment es donen els comptes dels enteixinats d'un alberg jueu. D'altra banda, es mostra la problemàtica que ocasiona a la Ciutat de Mallorca la introducció de la molineria menor familiar

Paraules clau:
el dia de dia dels picapedrers, enteixinats jueus, renou a la ciutat medieval, molí de mà i de sang, legislació urbanística.

ABSTRACT

About Christian and Jewish construction and urbanism in Mallorca (14th century)

This paper brings forth some documents that illustrate from life the process of constructing more rooms in a sanctuary of the Serra de Mallorca in the fourteenth century. The bills for some wooden ceilings in a Jewish residence are also presented. On the other hand, problems due to the introduction of small, family-run mills in the city of Mallorca are demonstrated.

Key words:
every day life of stoneworkers, wooden ceilings in a Jewish residence, noise in the medieval city, hand and blood mill, urban legislation.

Aquestes notes pretenen presentar alguns documents referents a la construcció i a l'urbanisme en l'àmbit cristià i en el call de Mallorca a finals del segle XIV.

Obres a l'hostatgeria de Lluc

En primer lloc, aportam els comptes del fuster (document 1) i del guixer (document 2) que remataven l'obra de dues cambres aixecades anteriorment en bona part a la vora del santuari de Santa Maria de Lluc. Els dits comptes van firmats, respectivament, per Antoni Avinyó, guixer, i Antoni Pou, fuster, i duen la data de 19 i 20 d'octubre de 1398. Estan dirigits al mestre en medicina Pere Morro, aleshores *obrer* de Madona Santa Maria de Lluc. Al final dels comptes, el dit obrer hi afegeix el cost de la bístia que cavalcà el seu escuder els tres dies que pujaren a inspeccionar el treball durant l'estiu corresponent.

Els nostres artesans varen pujar a les muntanyes en els mesos d'agost i setembre, amb els seus respectius manobres, el guixer a peu, amb una bístia carregada amb la ferramenta, i el fuster, cavalcant una bístia.

Les dues cambres en qüestió se situen, la major, al porxo existent aleshores i, la menor, vers la casa del donat, la cuina i l'estable. Segons els comptes, tots dos operaris dediquen el seu temps exclusivament a les dites dues cambres, excepte una intervenció a la capella per fixar el rotlo de campanetes.

Els materials de construcció, en part, s'obtenen a Lluc mateix i, en part, es transporten des de Ciutat o Inca. La fusta es compra a Lluc, cosa que comporta la pesada tasca de serrar per fer les

bigues, les portes, les finestres i, almenys, un llit. Com es comprèn i es llegeix als comptes, la tasca de serrar comporta molts de jornals.

Des de Ciutat, s'envien mitjans de marès i guix. Els transporten traginers amb bísties i esclaus a peu —aquests darrers fan el tram d'Inca a Lluc. Per enllestir les obres a Lluc, lloguen ases.

L'embigat es compon de bigues de poll, comprat a la vall. D'una altra fusta també local —pi—, es fan les portes i es cobreixen les dues finestres —una per cambra—, segurament aquestes darreres amb dues peces talment com es veuen en els terrats de la predel·la de la porta de l'Esvaidor del retaule de Pere Niçart (segle XV). Crida l'atenció l'elevat nombre de tatxes i claus emprats, però es correspon molt bé amb el portam tradicional de la pageia, com ens ha transmès la tradició. Així mateix, els galfons i les corretges de ferro són els usuals en la fusteria antiga mallorquina. Es posa una baula a la cambra major.

No es parla de rajoles. S'empra trespol bord, també segons el costum antic. Les parets queden llises, blanques.

El mobiliari esmentat i fabricat es redueix als llits, probablement qualche taula; res no es diu de la resta d'estris (cadires i cofres). Per a la il·luminació de nit, s'esmenten tres canelobres ficats a la paret i una llàntia amb corriola per a cada cambra.

L'administració de la cuina i dels queviures la va dur durant aquelles setmanes de feina el fuster. El companatge partia de compres de gra, que es devia moldre per fer-ne el pa. Els dies feiners es consumien coloms, ous i sardines salades (duites de Ciutat). Els diumenges es menjava carn de crespat o de cabrit. Es bevia vi sempre i, en especial, els dies de festa.

Els mestres cobren cinc sous al jorn, els manobres, dos i els serradors externs, tres. El manteniment corre a càrrec del santuari. Crida l'atenció

la llarga almoïna que fa a la Mare de Déu un dels artesans, que renuncia a la paga de dues setmanes de jornals.

Del personal del santuari amb què tracten els artesans, sols se citen l'obrer, el rector i el donat.

Un enfit urbanístic: el renou dels molins de sang medievals

El nostre propòsit no és fer una presentació del molí de sang medieval a l'illa de Mallorca, sinó donar compte d'una part de la problemàtica que originava: el renou que feia, ben assumible a les possessions pageses, però que esdevenia un enfit considerable quan es manejava un molinet de mà o un molí de bístia dins les cases de les viles i de les ciutats. Jo mateix he vist encara instal·lacions de molí de bestiar, concretament a les Cases Velles de Formentor, i he reparat en molinets de mà, de mides petites, amb peus, un dels quals encara era sencer i manipulable, en el Museu de la Torre de Canyamel, i l'altre, en mal estat, en el Museu Cosme Bauçà, de la ciutat de Felanitx.

Tenc la impressió que aquest tipus de molins, que es corresponen amb els que els manuals d'etnografia ens mostren en ús encara en el nord d'Àfrica, no han estat valorats pels historiadors, sense tenir en compte que, diverses vegades, en el segle XIV, en què els lloctinents reials ordenaven a la població retirar-se dins les murades de Ciutat de Mallorca, s'hi afegia que duguessin els molins de sang per poder fer-se la farina, si no es podia comptar amb els molins d'aigua forans, que solien proveir les necessitats d'una població que tenia el pa com a aliment fonamental.

Voldria dar una primera notícia del problema amb una carta del lloctinent reial al mostassaf de Santa Margalida (document 3), en la qual es planteja clarament el problema en aquell poble i es dóna compte que en el poble de Sineu l'havien tingut i havien temptat de resoldre'l.

La carta del governador explica que el problema del renou —referit als molins de sang— havia estat encarat, en primer lloc, a la capital i, a continuació, també en els pobles.

I és lògic que fos així. La ciutat àrab i les alqueries no havien tingut aquest problema, atesa la simplicitat de les seves moles, que feien voltejar les dones a l'aire lliure. A la muntanya i en alguns llocs del pla, s'hi instal·laren després molins d'aigua i, almenys des de la segona meitat del segle XIII, hi va haver molins de vent. Els famosos de Santa Catalina són de la primeria del segle XIV, però abans n'hi havia hagut a Ciutat, almenys el del carrer del Molí de Vent (sa Ferreria), i sabem que, en la revolta de 1240, es va destruir el molí d'aigua urbà, veïnat de l'Almudaina, conegut com «el molí de la costa de n'Aderró».

El fet és que, l'any 1330, es va moure a Ciutat una brega a propòsit d'un molí de mà que estava situat en una barriada molt poblada: sa Ferreria. Sembla que els molins en general estaven plantats en barris no tan atapeïts i que, per tant, no reportaven molèsties als veïns. Aquest molí estava col·locat a un pis. Algun ciutadà diu que l'alberg en qüestió tenia quatre sostres, una veïna que tenia tres sostres i, l'altre, dos. El propietari de l'utensili es deia Pere Vila i l'havia muntat un moler de Barcelona, un tal Bernat Prat, cap a l'any 1324. Tenia per veí un ferrer, especialitzat en ganivets, en Pere de Quadres. Encara que ell martellejava tot lo dia i ensordia el carrer, volia dormir de nit. I un dia, al cap de dos anys, perdé la paciència i va posar una denúncia.

Es va presentar n'Huguet Maquessa, lloctinent del veguer, i determinà que es canviàs el molí de lloc. Pere Vila apel·là a Bernat de Santacília, gerent de lloctinent del governador. Llavors es personaren a l'alberg denunciat el governador, els jurats, Guillem de Buadella, batle, i Pere Roig, procurador reial, i es reuniren en el Palau Reial per prendre una determinació i acordaren que podia moldre, però li posaren un límit horari, a fi que no molestàs el ganiveter, fins al primer so («usque ad primum sonum noctis»). El qui explica l'estat de la qüestió és un doctor en lleis, Arnau Muntaner.

Però la decisió no agradà al perjudicat i es va moure un plet en el qual actuaren de testimonis 61 persones, si les he comptades bé. Les professions o les circumstàncies particulars dels testimonis fan que les seves declaracions ens donin rares clàrics sobre les obres dins la ciutat gòtica.

Un grup particularment interessant és el dels picapedrers (*lapiscidae*). En compareixen: Guillem Sanglada, que viu a l'Ajuntament i dóna compte que ell ha anat, per orde del batle, diferents vegades a acompanyar els «partidors de les obres de la ciutat», que és un ofici creat a partir d'una ordenació del rei Jaume II, destinat a solucionar enfrontaments entre ciutadans per disparitats sobre parets mitjaneres. Tenen obligació d'anar acompanyats de prohoms. D'altra banda, s'assessoren amb tècnics.

Ponç de Torres és un altre picapedrer que habita prop de Santa Clara. Aquest declara que va ser cridat per en Pere Vila per veure el seu molí «quoddam molendinum parvum, manu volubilem, valde modicum et parve stature seu rotunditatis», i va jutjar que els murs de la casa tenien solidesa a bastament per poder funcionar.

Bernat Sabet, picapedrer, que habita veïnat del notari Arnau Capdebou, diu que farà unes cinc setmanes, a l'hora del seny del lladre, va ser sol·licitat d'entrar a casa d'en Pere de Quadres amb aquestes paraules: «Prec vos, senyer, que us prengatz esment de so que yo us ensenyaré e de so

que veuretz, ne oyretz, si'n sots demanat, que'm fassatz testimoni en veritat».

Quan arribà el dia de l'interrogatori, en Bernat Sabet va manifestar que el renou de la molitja *era un despler*, de forma que si ell habitàs la casa i aquesta estàs valorada en cent lliures, la daria per cinquanta i se'n aniria a un altre lloc.

Un altre picapedrer dit Pere Sanglada, que també habita a l'Almudaina i deu ser home ja fet, manifesta al jutge que molta gent té molins semblants als seus albergs i ell ha acompanyat més de cent vegades els partidors en l'exercici del seu ofici. Deu fer vint-i-cinc o trenta anys que ell veu usar els dits molins i creu recordar que el seu ús va ser autoritzat per una ordenació del rei Jaume II de Mallorca.

Negatiu com el picapedrer Sabet es mostrà el fuster Guillem Roig, que viu en el carrer de Sant Miquel, aferrat a la casa de Na Salada. Fa dos mesos, assegura, que va pujar a l'hora del seny del lladre al pis d'en Pere de Quadres i, a la vora del llit, ha de reconèixer que el sostre i la paret mitgera tremolaven de forma que era impossible dormir. Ell no ha vist el molí, però el creu capaç de cruiar i d'esbucar l'alberg.

Pere Silvestre, picapedrer de fama, diu que va veure el molí i és d'opinió que les parets són fortes, fermes i suficients per suportar no sols el pes del molí, sinó deu quintars més de pes.

Per altra part, pel que correspon a la part tècnica, sap i repeteix que, tot el que dins la ciutat es refereix a clavegueres, canonades, envans i parets mitjaneres, ho resolen dos prohoms, sens judici, de presència, de paraula i amb brevetat.

El guixer Juanyes March, que viu en el carrer de n'Artús Mateu, notari, i que té experiència d'acompanyar moltes vegades els partidors per diferents llocs de la ciutat, coincideix que el molí té parets ben segures. Del renou que pugui fer, emperò, no en sap res.

Interessant resulta l'opinió d'un ferrer, anomenat Berenguer Portaví, el qual declara que personalment ha confeccionat més de cent aparells metàl·lics per a molins semblants. I fa set o vuit anys que forjà la ferramenta del molí d'en Pere Sa Vila. D'altra banda, ell li lloga els pics per picar les moles gairebé a diari. Assegura que un molinet consemblant ret molt, és ràpid i la farina és més fina, sobretot en l'estiu, quan els molins de l'illa passen fretura d'aigua.

Declara que els partidors acudeixen al lloc discutit junt amb les autoritats i que ell va veure Bernat de Santa Cília, vicari del lloctinent, juntament amb l'assessor jurídic, Arnau Muntaner, que examinaven el molí i no digueren res en contra.

Demanats els acompanyants, li digueren que els havia semblat bé tal com estava instal·lat.

Miquel Alemany, que habita prop del molí de la costa de n'Aderró, deposa que coneix el molinet

d'en Pere Sa Vila i que el propietari li explicà que, cada vespre, quan tornaven de la feina els esclaus setmaners, els feia moldre tres almuts de blat. Aquest aclariment encaixa amb el de Pere Bellot, beiner, antic veí, que està assabentat que el molí funciona des de fa set anys i, des de en fa dos, en Pere de Quadres li contradia. En Bellot era molt amic de casa i hi era present quan tornaven els esclaus setmaners. Era llavors, a hora d'encesa de llums, que l'amo els feia moldre, tasca que acabaven sempre al toc del seny del lladre.

Segons en Bellot, aquestes qüestions pertanyen a la jurisdicció del batle i no del veguer. El batle envia els partitors, i contra les seves decisions, no s'admet apel·lació alguna.

A mesura que van desfilant els testimonis, es veu com, en realitat, el problema té dues cares: l'una és la seguretat de la construcció, d'aquí que s'insisteixi que es tracta d'un assumpte de parets mitgeres. Marimon de Vilamajor, picapedrer, diu que, quan va anar a veure el molí, va pujar dos sostres. Pere Miquel Ferrer, que va estar d'aprenent amb en Pere de Quadres durant dos anys, dona les mides de la botiga (vint pams de Montpeller per banda). Però toca en el viu quan declara que el veïnat és tot de ferrers i que no poden dormir quan volen.

Un fuster, anomenat Berenguer Cristòfol, que viu veïnat del cementiri de Santa Eulàlia, explica que fa tres setmanes que en Pere Sa Vila, en ocasió d'anar a cobrar uns diners, el va convidar a pujar al pis: «Prech vos, que vos muntets ací en casa mia i que veiats si per aquest molí que hic es, ve dan negun, ne damnatge, a les parets en que's sosté». Hi pujà, en efecte, i no li va parèixer que pogués perjudicar l'edifici. Tant i més que ell ha sentit a dir a molts que el rei Jaume II, trenta anys fa, donà permís perquè es fessin les obres necessàries o útils mentre no fos en perjudici del veïnat.

A més, una altra ordenació del mateix rei disposa que, en cas de controvèrsia entre veïns, es presentin dos veedors, nomenats pels mateixos jurats, que tenen un salari fix anual. I això ell ho té experimentat des de fa uns trenta anys.

Pere Peris, colteller, sovint va a cercar fulla per fer els seus coltells. Va veure construir el dit molí. El troba molt pràctic, fins i tot ell hi ha molt dues vegades. Es permet fer una gràcia dient que més renou fa encara en Pere de Quadres quan pica damunt l'encreua. Es mostra assabentat que la discussió ja fa dos anys que dura.

També Pere Maçotí, fuster, que viu a la vora del Temple, ha vist el molinet («molendinum valde parvum, situatum et edificatum super bastimentum seu edificium fusteam, fixum seu inmissum in quibusdam parietibus»). L'amo li demanà de parer: «Prec vos que regonescats i vegats, si per aquest molí, ni pel moviment seu, com mol, ven ni pot venir dan ni damnatge a les parets on lo dit molí se sosté».

Parer: el fuster opina que no hi ha cap perill i que més renou fa el veí i l'opositor quan pica damunt l'encreua dins la seva ferreria. Pitjor veí és un ferrer quan pica, que fa renou tot lo sant dia i gairebé tota la nit (*sic*).

D'altra banda, l'ofici dels partidors ja feia més de trenta anys que existia a Mallorca. Ell mateix va tenir un conflicte sobre una paret mitjanera i els partidors s'hi personaren i manaren que es refés el mur, pagant la meitat perhom.

Com veiem, els testimonis es mostren assabentats del problema i insisteixen en la realitat de la resistència de la construcció, mentre que, segons les simpaties, fan referència o no a la segona part de la controvèrsia: la molèstia del renou. Ja n'hi ha prou, d'estrèpit, a sa Ferreria.

Però també sonen veus sensates que contemplen les dues cares de la lluna: Joan Font, ciutadà, diu que, fa vuit mesos (març del 1331), ell venia de la Quartera amb en Berenguer Castellà i, quan foren a la plaça de Sant Andreu, els demanaren que anassin a veure el contrast del molí i efectivament hi anaren i determinaren que quedàs talment com estava.

Ara bé, això era qüestió de dret estricte. Perquè ell, a continuació —i don el text original en llatí—, sosté que personalment opina que s'han de guardar les formes d'un bon veïnatge («Tamen iste fuit de intentione et adhuc remanet in eadem quod dictum molendinum deberet in alio loco dictae domus mutari, amore et amicitia vicinale, cum si accideret aliquem vicinum infirmari, posset, propter motum molendini, aliquid tedium evenire»).

Hi ha testimonis que citen uns altres casos de molins existents a Ciutat. Un tal Pere Brinyó, ciutadà, que viu prop del Temple, diu que sap d'un molí instal·lat fa set anys, un molí manual, per muntar el qual ell vengué les moles i donà una biga de roure per acomodar-lo.

Fa quinze dies el tornà a veure i no havia causat cap molèstia a cap persona. L'ha vist moldre: ell mateix hi ha mòlt dues quarteres de gra. Considera que és d'una gran comoditat, perquè està sempre a disposició. D'altres que sap a Ciutat són el de Pere Joan Fuster, a la plaça de Sant Andreu (és de bèstia: segons P. Peris també en té un de manual i hi hagué qüestió amb en Cerdó, que la va perdre): un clergue del call, prop de Can Villalonga, en té un de manual. En Pujals de la Corretgeria també en té un de manual a ca seva (P. Peris), en Conomines un altre de semblant (P. Minguet), en Pere de Sant Martí en té dos a ca seva: un de bèstia i un de manual: en Francesc Mercer en té un de bèstia:, en Bernat d'Arbucies en té un de manual (segons P. de Sant Martí), en Franchesa, un molí manual: en

Martí picapedrer, un altre, en Pascasi Cirera un altre, en Miquel Alemany un altre, en Pere de Pomar, un molí de bèstia (segons Miquel Alemany)...

La utilitat d'aquest plet està en el fet que ens mostra, aproximadament, el temps en què es va considerar costum a Mallorca de poder tenir a ca seva un molí sense pagar el dret de molitja tradicional. Pere Minguet declara com a partididor professional i diu que ell, en el seu moment, juntament amb en Soberats, va visitar el molinet de la brega i va trobar que estava en condicions.

Preguntat si existeix franquesa, respon que, des de fa molt de temps, és costum que, si un vol tenir un molí o altre estri útil a ca seva, sense perjudicar el veïnatge, pot tenir-lo. De fet, n'hi ha molts dins la ciutat i aquest és el primer cas contenciós que veu. Afirmar que, per ordenació de Jaume II, els partidors es personen en el lloc de la confrontació i, previ consell d'homes bons, fan el dictamen. Fa divuit anys eren partidors en Casina i en Fuya. Ell fa dos anys que l'exerceix i calcula que ha intervingut en casos entorn de dues-centes persones. Si algú no està d'acord, recorre al batle i aquest es persona en el lloc junt amb els partidors i resolen el cas.

En el cas recorrent, diu que els partidors amb el subveguer varen anar a casa d'en Quadres i determinaren canviar el molí, però després en Vila va sostenir que aquest tema pertanyia al batle i visitaren les dues cases, veren com estava subjecte al mur el molinet i decidiren dar-li el permís sol·licitat.

Un altre partididor surt als papers. Es diu Pere de Sobirats («visor seu partidor») i fa al·lusió a un cas semblant que havia succeït cinc o sis anys enrere: era el que hem citat abans del molí d'en Pere Joan Fuster. En Sobirats i en Codines, partidors aleshores, varen visitar el molí qüestionat i el varen aprovar.

Sembla que, en aquelles saons, una societat precària com aquella feia sobretot el compte sobre el dret de propietat; les molèsties devien ser assumpte que calia resoldre per via personal.

Aquesta és la relació dels testimonis adduïts amb l'ofici corresponent:

- Alemany, Miquel, caixer.
- Barbarà, Romeu de, picapedrer.
- Bellot, Pere, bainer.
- Bosch, Ferrer de, ferrer.
- Bosch, Juan, ferrer.
- Brinyó, Pere, ciutadà.
- Burgues, Miquel, procurador.
- Burguera, Pere de, ferrer.
- Capdaura, Alexandre, fuster.
- Careta, Guillem, picapedrer.
- Casajuanes, Jaume, picapedrer.

1. B. FERRÀ (1959), *Techos artísticos de la isla de Mallorca*, 2a ed., Palma; Joana M. PALOU, Luis PLANTALAMOR (1974), «*Techumbres mudéjares en Mallorca*», *Mayurca*, 12, p. 143-166.

- Castellà, Guillem de, ciutadà.
- Cerdó, Jaume, jurista.
- Cristòfol, Berenguer, fuster.
- Esteva, Mateu, peraire.
- Esteva, Pere, picapedrer.
- Febrer, Francesc, colteller.
- Femenia, Pere de, habitador.
- Ferrer, Guillem, picapedrer.
- Ferrer, Jaume, colteller.
- Font, Juan de, ciutadà.
- Fusser, Bernat, jurista.
- Fulana, Guillem.
- Guasch, Bernat, bainer.
- Huguet, Ramon, bainer.
- Lombarda, Arnau.
- Maçot, Bernat, fuster.
- March, Juanyes, guixer.
- Martí, Aparisi, argenter.
- Mateu, Artús, notari.
- Maquesa, Huguet.
- Minguet, Pere, ciutadà, veedor d'obres.
- Miquel, Pere, colteller.
- Muntaner, Arnau, jurista.
- Nebot, Pere, ciutadà.
- Pascual, Pere, picapedrer.
- Pelegrí, beiner.
- Peris, Pere, colteller.
- Ponç, Miquel, colteller.
- Portaví, Berenguer, ferrer.
- Prat, Bernat de, mercader.
- Quadres, Pere de, colteller.
- Querat, Berenguer de, tintorer.
- Rigaud, Esteve, fuster.
- Roig, Guillem, fuster.
- Sabet, Bernat, picapedrer.
- Sanglada, Guillem, picapedrer.
- Sanglada, Pere, picapedrer.
- Salizats, Pere de, veedor d'obres.
- Sant Martí, Pere de, picapedrer.
- Sa Resclosa, Pelegrí, beiner.
- Serra, Ramon de, ciutadà.
- Silvestre, Pere, picapedrer.
- Sobirats, Pere de, ciutadà, veedor d'obres.
- Solzina, Francesc, picapedrer.
- Torres, Ponç de, picapedrer.
- Valentí, Felip, ciutadà.
- Valentí, Francesc, ciutadà.
- Vilamajor, Marimon de, picapedrer.

Vet aquí, per acabar, com es podien presentar i resoldre per aquesta via personal uns altres casos de fastigoses molèsties acústiques dins una estreta ciutat emmurallada. El protagonista és un metge famós, Pere Sa Flor, que, el juliol de 1378, havia d'anar a curar el rei de Granada, però els jurats de Mallorca el varen aturar, perquè rebia una pensió anual de la Universitat i «aquí ha grans malalties i no hi ha altre metge qui recapte los puxa dar».

L'exemple està resumit en una carta reial ben explícita (document 4), que mostra palesament la complicació que aquestes molèsties ciutadanes arribaven a representar.

Sobre els enteixinats del call

Els investigadors s'han interessat pels enteixinats de fusta de la vella Ciutat de Mallorca, però fins fa poc no disposàvem de documentació sobre els enteixinats jueus del call, els quals estan encara a l'antecambra de la revalorització pels artistes i els turistes. El professor Sastre Moll ha repassat els comptes de la fusta tallada a la seu. Bartomeu Ferrà, Luis Plantalamor i Joana M. Palou s'han ocupat en general dels enteixinats i, en especial, Frederic Soberats, que va dirigir la restauració del sòtil de la finca d'Alfàbia.

El document que inserim (document 5) és un contracte establert entre el metge jueu Omar Benjamin i el fuster Pere Pasqual, datat l'any 1387, en què s'especifiquen les obres de cobertura de la sala i de la cambra del seu alberg situat en el call, així com del portam i el finestram. La feina havia de realitzar-se en tres mesos, de juliol a setembre, la fusta la facilitava el propietari i donava la quantitat de 20 lliures al mestre fuster. A més, demana una quantitat diària a compte de l'abeurratge per al mestre i els manobres (6 i 4 diners, respectivament).

Les cambres havien d'estar ornades amb salamons o estrelles de fusta treballada: tres, la sala, i dues, la cambra menor. Sembla que les finestres duen coronelles, com es diu ara (abans, *corones*). Falta —i seria urgent, al meu parer— seriar els enteixinats conservats a l'antic gueto, dels quals els més coneguts¹ per ara són els de la capçalera del carrer del Sol, núm. 10.

DOCUMENTS

Document 1.*19 d'octubre de 1398*

Sit omnibus notum quod ego Anthonius Pou, carpentarius, civis Maioricarum, gratis et ex certa scientia confiteor et in veritate recognosco vobis venerabili Petro Morro, magistro in medecina, operario operis Beate Marie de Lucho, insule Maioricarum, et vestros quod dedistis et solvistis mihi numerando voluntati mee, omnes illas sexdecim libras, decem octo solidos et novem denarios regalium maioricarum minorum, ad quas ascendunt journalia, missiones et expense de meo proprio solute et per me bistracte ac alie res facta et conversa in operibus noviter factis et portis in duabus cameris, aedificatis et constructis in dicto loco de Lucho, ob gloriose et beate Virginis Marie reverentiam et honorem, prout de predictis missionibus et expensis, journalibus et aliis rebus clare constat, per quoddam compotum per me vobis datum et traditum, ubi ipse missiones et expense sicuti minutim facte fuerunt describuntur sigillatim, quod compotum est huius modi:

Assí son les messions e despeses que yo, Anthoni Pou, fusté, he fetas en obrar les duas cambras qui son fetas a la devota de madona Sancta Maria de Luch.

So es la cambre major, al cap del porxo, vers lo stable, e la cambre envers la casa del donat e la cuyna, a xxvii d'agost, any MCCC XC set:

Primo, paguí a duas bèstias de retorn d'Incha en que cavalcham yo, e·N Ferrer Sant Johan, fuster, diluns a xxvii d'agost e nostre provisió, quatre sols.

Item, paguí a v taules de pi que comprí de N'Arnau Bou, macip, per fer lit a la cambre major, xxv sols.

Item, paguí a·N Scofet, per pessas de poll que comprí per la cambre prop lo donat, quinsa sols.

Item, fiu portar les v taules de casa d'En Bou, macip, e IIII cayrats de Benifaldó, per la cambre prop lo donat, sis sous.

Item, comprí, del maioral d'En Galceran Malfarit, mige quarta de forment, lo primer de satembre, set sous.

Item, fiu portar de Selva III quoters de vin, a raó de II sols, VI diners, lo quarter.

Item, carn de crestas, lo dimarts e lo dimecres, xxii diners, un sol, x d.

Item, una cistella de sardines salprezes que·m tramés de ciutat mestra Pere, dos sols, II diners.

Item, quatre sanalles de spart, tres sols.

Item, una baula de ferro per la cambra major, un sol, VI diners.

Item, comprí vin del donat en Pere Mestra, les duas sepmanes, XIII quoters, a raó de I sou, IIII diners lo quarter, desset sous, quatre diners.

Item, comprí ous, entre diversas veguades, per dos sols.

Item, carn de crestas, dicmenga, a II de satembra, un sol, sis diners.

Item, dicmenga, a nou de satembra, dues libras de crestas, dos sols.

Item, diluns, a x de satembra, set quaters e mig de vin de Selva a raó de un sol, VI diners, onza sous, III diners.

Item, dicmenga a xvi de satembra, II quaters de cabrit, quatre sols.

Item, tres quoters de vi, a raó de I sol, quatre diners, quatre sols.

Item, set parells de coloms enfre les tres sepmanes, dos jorns que y estiem, a raó de vuyt diners lo parell, quatre sols, vuyt diners.

Item, civada a dos asens de loguer mentra hi stieran, sinch sous, VI diners.

Item, comprí vin lo jorn de madona Sancta Maria, per dos sols.

Item, paguí al rector una corda de spart, vuyt diners.

Item, vuyt galfons e vuyt correias, per la finestra de la cambra major, vuyt sols.

Item, quatre galfons e quatre correias, per la finestra de la cambra menor, quatre sols.

Item, cccc claus de III sous, per los lits e les portes, dotza sols.

Item, cent claus de III sous.

Item, sinquanta bordets, un sol, quatre diners.

Item, un galfó de ferro per ficar en la paret de la capella, per lo rotlo, un sol, dos diners.

Item, duas corriolas poques e una corda prima de canem, per a duas lantes a les cambres, un sol, dos diners.

Item, tres canalobres ficats en les parets de las cambres, tres sols.

Item, fiu portar una xavagada de paya per lo lit de la cambra major, de Selva a Luch, quatre sols, sis diners.

Item, paguí a·N Jacme Donadeu, qui sta al Barrachar, hun jornal que tirà calç ab un ase seu, tres sols.

Item, paguí a·N Anthoni Plomer de Selva qui serrà tres jorns amb En Ferrer Sant Johan, a raó de tres sols lo jorn, nou sols.

Item, paguí a·N Cola Sicilià qui ajudà a serrar la fusta que comprí d'En Scofet, per deu jornals, a raó de III sols lo jornal, una lliura, deu sols.

Item, paguí a·N Ferrer Sant Johan, fuster, qui costumadament obra serra, per divuyt jornals ab mi ensemps, a raó de II sols, sis diners lo jorn, munta quaranta un sols, ell lexà sinch sols a la obra, paguí duas llibras.

Item, he obrades yo, dit Anthoni Pou, en la dita obra tres sepmanes e dos jorns e no vull pague sino de vuyt jorns, l'altra temps sia de la obra en remissió de mos pecats, sumen los vuyt jorns, a raó de sinch sols, lo jorn, duas lliuras.

Item, tinguem un ase d'An Mastagay a raó de II sols, VI diners lo jorn, per sis jorns, a raó de dos sols, per xv jorns, e tirà deu cayrats de Benifaldó e taules d'En Bou macip e fusta de so d'En Scofet e guix de ciutat, costaren los XXI jorns duas lliuras, sinch sols.

Unde renuntiando excepcioni [...] facio vobis [...] bonum finem [...].

Testes huius rei sunt Petrus Guillermi, pelliparius, et Petrus Alveres, guixerius, cives Maioricarum.

(ARM.P, Nicolau Forn, Contr. 1398-1399, f. 56-57v)

Document 2.*20 d'octubre de 1399*

Sit omnibus notum quod ego, Anthonius Avinyó, guixerius

Maioricarum, gratis et scienter confiteor et in veritate recognosco vobis venerabili Petro Morro, magistro in medicina, operis Sancte Marie de Lucho, insule Maioricarum operario, quod dedistis et solvistis mihi numerando, mee omnimode voluntati, omnes illas duodecim libras, octo solidos et duos denarios regalium maioricarum minorum ad quas ascendantur missiones seu impense solute et bistracte per vos, dictum Petrum Morro in faciendo dealbare et pro fenestris factis in cameris domus seu hospicii loci de Lucho ac journalia quibus ego, dictus Anthonius, una cum aliis, vaccavi pro faciendis dictis operibus et aliis infrascriptis, sicuti dicte missiones et insuper etiam journalia in quodam compoto per me vobis tradito [...] continentur manifeste [...].

Missions fetes per N'Anthoni Avinyó, guixer, en axelbar e fer finestras a les cambres de Luch e gitar terra e trespol bord en les dues cambres dessus dites a XXVII d'agost MCCCXC vuyt:

Primo partí lo dit Anthoni Avinyó, diluns a XXVII d'agost ab un manobre, logam un ase ab que sen anà e portà la ferramenta e tangueran l'ase set jorns a raó de II sols lo jorn, quatorsa sols.

Item, comprí un arer per garbellar cals, costà dos sols, IIII diners.

Item, comprí d'En Berenguer Palet duas dotzenes e miga de quart de marès, a raó de VI sols la dotzena, picat e aparellat, dotza sols, VI diners.

Item, tramís dels dits XXV migans, nou migans a Luch per los catius d'En Biscarra, costaren deu sols.

Item, tramís a Incha per en Jacme Balill, traginer, los setza migans que restaven, a raó de VI diners la miga, vuyt sols.

Item, hac ell mateix de portar los a Luch, nou sols.

Item, tramís a Luch, a X d'agost, miga quartera de guix per los catius d'En Biscarra, entre compra e port, sinch sols.

Item, tramís per via d'Incha a Luch una quartera de guix, portà le Miquell Amich, traginer.

Item, sen portà el bord Anthoni, a III de satembre, una quartera de guix ab l'ase que tenia de loguer d'En Massagay, costà lo guix V sous, II diners e tres sols lo sach, suma vuyt sols, dos diners.

Item, a IIII de satembre, tramís per En Jacme Claret, traginer, a Incha una quartera de guix, costa, entre guix e port a Incha e lo sach, tretza sols, dos diners.

Item, de portar la dita quartera de guix d'En Jacme Claret d'Incha a Luch, vuyt sols.

Item, a XI de satembre tramís d'Incha a Luch miga quartera de guix, costà lo guix dos sols, VI diners e de port de ciutat, dos sols, VI diners e IIII sols, a Luch, nou sols.

Item, obrà n'Anthoni Avinyó, guixer, a axalbar les cambres e metre cayrats e puiar un tros de paret en la cambra prop lo donat e gitar terra e trespol bord denou jorns, a raó de V sols lo jorn, com la provisió de manjar n'Anthoni Pou la fayia, noranta sinch sols---anam a Luch a XXII d'agost, vench a XVIII de satembre.

Item, stech un manobre ab lo dit Anthoni XIII jorns, a raó de dos sols lo jorn, una lliura, vuyt sols.

Item, aní yo, Pere Morro, a Luch la nit de Madona Sancta Maria de Satembre per les obres que havia fetes fer e jatsie anàs emperò no met en compta sino loguer d'una bèstia per lo scuder e paguí per tres jorns, a raó de sinch sols, quinsa sols.

Item, provisió de la bèstia, tres sols.

Item, per adobar un pas del camí doní an Jacme Donadeu, qui sta al Barrachar, dos sols, present En Matheu de Gallur de Selva.

Quapropter renuntiando exceptioni dicte pecunie a vobis dicto venerabili Petro Morro [...].

(ARM.P, Nicolau Forns, Contr. 1398-1399, f. 143-143v)

Document 3.

11 d'agost de 1394

En Berenguer de Montagut, donzell, etc., al amat lo mostassaf de la parròquia de Santa Margarita de Muro o a son lochtinent, salut e dilecció.

Davant nos es stat proposat per en Bernat Venrell, de la dita parròquia, dient que ell ha I molí de bèstia dins lo alberch de una sua filla, en lo qual ell fa se habitació, lo qual molí té per moldre a tota persona, per traure'n la sua vida.

E que vos, a requesta d'en Jacme Rocha, vehí del dit Bernat Vanrell, li havets fet manament sots certa pena, que dins certs dies haie tret lo dit molí del loch on sta, per ço, com lo dit Jacme Rocha aferma que'l dit Bernat no pot, ne deu tenir lo dit molí en paret qui sia migensera, axí com es en la paret migensera del seu alberch e de l'alberch de la filla del dit Bernat.

E que, jat-sia lo dit Bernat, ab letre del batle de Sineu per ell empetrada, dada a VII dies del present mes d'agost, vos haie mostrat e certificat que'l dit molí pot e deu estar en la dita paret migera, per tal com en Sineu ha hauda, de semblant acte, qüestió, per la qual fo determenat que, pus la paret es migera, no's deu cessar de carregar en ella per la dita rehó, pus lo dit vahí o aquell qui lo dit molí tindrà prometa que, si la paret venia a menys, que aquella, o lo damnatge que en aquella se seguiria, adobaria e tornaria, a messió sua pròpia, segons que en la dita letra, de la qual a nos es stada feta fe, es contengut; vos emperò, no curant de la certificació, procehits e vedats al dit Bernat de no tenir lo dit molí en lo dit loch, per la qual rahó, lo dit Bernat, recorrent a nos, ha suplicat que sobre les dites coses provahissem de remey de justícia covinent.

Emperò, nos, atesa la dita suplicació esser justa e certificats que en la dita ciutat de Mallorques ha de semblants molins que carregaven en parets migeras, protenents la permatensa demunt contenguda, a vos, deim e manam, sots pena de cinquanta lliures al fisch reial aplicadores, que, feta permatensa e obligació en vostre poder, per lo dit Bernat Vanrell, que si per rahó del dit molí alcun dan se seguía en la dita paret migera que aquell farà adobar e tornar a messió sua propria, ladonchs permetats e lexets a aquell Bernat tenir lo dit molí en lo loch on aquell te, segons que ha acostumat per molra e a aquell alcun embarch no fàçats, ne fer permetats, en alcuna menera.

Dat en Mallorques, a XI dies d'agost de l'any MCCCXXXX quatre.

(ARM, AH-66, f. 251-251v)

Document 4.

3 d'octubre de 1372

Lo Rey.

Governador: Entès havem que après l'alberch de maestre Pere Ça Flor, un hom apellat Feliu Busquets, guixer, ha unes cases, en les quals ab sa muller, infants e altra companya sua habita.

E per tal com la dita companya del dit Feliu, plorant e cridant, fa contínuament gran brogit e lo dit maestre Pere Ça Flor sofer gran e importable desplaer, en tant que quaix del tot no pot [fer] son estudi.

E com nos axí per les grans e notables serveys que el dit maestre Pere nos ha fets, com encara veents que la sua sciència

e pràctica es fort profitosa a la cosa pública d'aquexa ciutat, per les cures e medicines que fa de diverses malalties, vullés en tot cas que sia proceit que el dit mestre Pere sia preservat de tot greuge e ennuig e que no perda son estudi.

Per ço volem e manam que tingats manera que'l dit Feliu isca de les dites cases e que loch en altra part un alberch convenient on estiga, lo loguer del qual sia tengut pagar lo dit mestre Pere.

Emperò que ell tenga les dites cases e que les puga logar o tenir a son propi us aytant com li plaurà e volrà pagar lo dit loguer.

E ultra açò volem que tingats manera ab lo dit Feliu Busquets que vena al dit mestre Pere Ça Flor les dites cases per preu sufficient, lo qual lo dit mestre Pere Ça Flor sia tengut de pagar.

E en aquest cas porà cessar lo loguer del dit alberch.

Dada en València, sots nostre segell secret, a III dies d'octubre de l'any MCCCLXXII.

Rey Pere.

(ACA, Canc. 1438, f. 168)

Document 5.

12 de juliol de 1387

Petrus Paschalis, fusterius Maioricarum, gratis, promitto vobis, magistro Omar Benjamin, fisico, in manu et posse notarii, quod hinc ad festum Sancti Michaelis proxime venturum, faciam seu fieri faciam sequens opus in hospitio vestro calli Maioricarum, videlicet quod cooperiam aulam dicti hospitii a *biga e cabiró* cum *bugets* et cum tribus *salamons de fusta* bene *lavorada*, in qua cooperta erunt *de vint bigues ensús* cum *permòdols*.

Item, cooperiam quandam cameram contiguam dicte aule de *cairats espeses*, in qua cooperta intrabunt de *XXIII cairats* ensús cum duobus *salamons* modicis et de *fusta* bene et egregie *lavorada* et cum una *trapa* pro faciendo pujatorium in terrato dicte camere.

Item, faciam ianuas *planes trencades* in duabus fenestris maioribus dicte aule, cum siment doble, et ex post ipsas perficiam a *tots ops*.

Item, faciam ianuas in alia fenestra minori unius corone dicte aule, *fetes a tots ops*.

Item, portas in portali maiori dicte aule, videlicet planas et perfectas.

Item, eciam portas in portali minori de aula ad cameram predictam vel in alio simili portali.

Item, ponam terram personaliter ad opus *de trespol* in dicta aula et in dicta camera.

Et predicta promitto, item obligo, etc.

Vos, vero, teneamini dare fustam necessariam et clavó, et alia necessaria in dicta fusta et permòdols et mihi dare, pro salario, viginti libras re.Ma.mi.

Item, qualiter die VI denarios pro *abeuratgio de mestre* et III denarios pro quolibet mancipio.

Ad haec consentio, ego, dictus magister Omar Benjamin, et promitto solvere dictas xx libras, scilicet de presenti cum *fusta* fuerit *serrada* quinque libras, et, de presenti cum inceperitis a *embigar*, alias quinque libras et residuas decem libras cum fuerit perfectum.

Testes: Bernardus Stanyolli, Iohannes Coll, Abram David et Belshoms Efraym.

(ARM. Prot. P-134, f. 25)